

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหารไทย

นายระคม พบประเสริฐ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2549

ISBN : 974-14-2043-9

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A HISTORY OF THAI EATING CULTURE

Radom Phobprasert

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in Political Economy

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2006

ISBN 974-14-2043-9

Copyright of Chulalongkorn University

492180

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหารไทย

โดย

นายระคม พบประเสริฐ

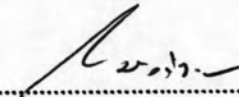
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์การเมือง

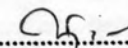
อาจารย์ที่ปรึกษา

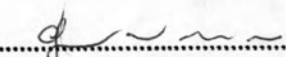
รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

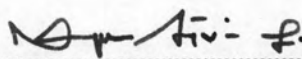

..... คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(รองศาสตราจารย์ ดร. โสคติธร มัลลิกะมาส)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ แล ดิลกวิทยรัตน์)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมบูรณ์ รัตนพนากุล)

ระดม พบประเสริฐ:ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหารไทย.(A HISTORY OF THAI EATING CULTURE)
 อ. ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์, 116 หน้า. ISBN 974-14-2043-9.

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ศึกษาวิเคราะห์วิวัฒนาการของวัฒนธรรมการกินอาหารไทย ที่เปลี่ยนแปลง ภายใต้อิทธิพลของรัฐที่มีผลต่อความเป็นอยู่ของประชาชน โดยใช้ทฤษฎีเรื่องรัฐ และแนวคิดโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตามลำดับ การศึกษามีขอบเขตตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นการศึกษาช่วงที่หนึ่ง ตั้งแต่อดีตจนถึงช่วงก่อนการปกครองของรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ช่วงที่สองตั้งแต่หลังการปกครองโดยรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม จนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงที่หนึ่ง บทบาทของรัฐต่อเรื่องวัฒนธรรมอาหารการกินนั้น รัฐไม่ได้ให้ความสนใจ การกินอยู่ของผู้ได้ปกครองในด้าน โภชนาการ แต่ใช้กลไกอุดมการณ์เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังกรอบจำกัดความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับการกิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางการผลิตของสังคมไทย ที่รัฐมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาไว้ให้มั่นคง ส่วนช่วงที่สอง เมื่อรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามขึ้นมามีอำนาจได้หันมาใส่ใจในเรื่องการกินอยู่ของผู้ได้ปกครอง เนื่องจากรัฐได้ใช้วัฒนธรรมการกินเป็นเครื่องแสดงความเจริญของชาติ ที่ต้องการให้ทัดเทียมกับนานาประเทศ การสร้างสังคมที่เจริญมีวัฒนธรรมการกินอยู่ที่ดี จึงเป็นภาระหน้าที่ใหม่ที่ของรัฐ แต่หลังรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประเทศไทยได้เปิดรับระบบทุนนิยมเข้ามา ซึ่งเกิดขึ้นในรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำให้ระบบการผลิตจากเดิมที่เป็นแบบ ผลิตเพื่อเลี้ยงชีพ (Self-Sufficient Economy) เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อตลาด (Market Economy) เป็นการเปิดรับ กระบวนการ โลกาภิวัตน์ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมทำให้เกิดวัฒนธรรมใหม่ที่ผสมผสาน หรือบูรณาการ ของวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมสากล ขณะเดียวกันก็เกิดแรงสะท้อนกลับจากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เข้าสู่กระบวนการ โลกาภิวัตน์และ ส่งผลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นอื่นๆ

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์การเมือง

ลายมือชื่อนิสิต *จ.ล. พูลสวัสดิ์*

ปีการศึกษา 2549

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *Edna C.*

4588525329 : MAJOR POLITICAL ECONOMY

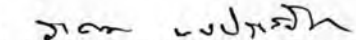
KEY WORD: HISTORY / THAI EATING CULTURE

RADOM POBPRASERT : A HISTORY OF THAI EATING CULTURE. THESIS
 ADVISOR : ASSOC.PROF SUTHIPHAND CHIRATHIVAT, PH.D., 116 pp.
 ISBN 974-14-2043-9

The objective of this study is to analyze a history of the Thai eating culture, which has been altered under the state influence with effects on the well being of the Thai people. The study employs the theory of the state and concept of the economic globalization as the main analytical framework, and the period of this study is divided into two periods. The first period is focused on the period prior to the Field Marshal Plaek Pibulsonggram's government, and the second period transfixes its attention on the period after the-Field Marshal Plaek Pibulsonggarm's government up until now.

The study finds that, in the first period, the role of the state toward the Thai eating culture did not pay much attention to the issue of nutrition. Instead, the state had employed the ideological state apparatus as the main instrument in dominating the supposed notion of the proper eating culture, which was related to the social relations of production in the Thai society and the security of the state. In the second period, after the Field Marshal Plaek Pibulsonggram had come to power, the state turned its attention and regarded the issue of eating culture as an indicator of the development level of the nation in comparison to other countries. However, after the government of the Field Marshal Plaek Pibulsonggram, Thailand has embraced capitalism, as championed by the government of the Field Marshal Sarit Dhanarajata, which changes the structure of the economy from subsistence to market economy and subsequently opened up to the globalization process. The effect of such change results in a newly integrated culture between Thai and global culture. At the same time, such domestic culture counter-responds to globalization and affects other domestic cultures.

Field of Study : Political Economy

Student's Signature

Academic Year : 2006

Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้เนื่องด้วยความกรุณาจากท่านรศ.ดร. สุทธิพันธ์ จิราธิวัฒน์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ความเอาใจใส่จนวิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงด้วยดี รศ.ดร. กนกศักดิ์ แก้วเทพ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้จุดประกายการศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลเอกสารที่มีประโยชน์ต่อศึกษา รศ. แล ดิลกวิทยรัตน์ กรรมการวิทยานิพนธ์ผู้ให้ข้อแนะนำข้อปรึกษาอันนำไปสู่การแก้ไขงานศึกษาให้สมบูรณ์ ผศ.สมบูรณ์ รัตนพนากุล กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้เร่งรัดเอาใจใส่ให้คำแนะนำอย่างสม่ำเสมอ ขอขอบคุณ รศ.ดร.ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ ผู้ให้คำแนะนำและช่วยเหลือ ขอขอบคุณ คุณศิริพร ยอดกมลศาสตร์ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือมาโดยตลอด ขอขอบคุณ คุณประทีติ สัตตสุขที่ช่วยดูแลเรื่องบทคัดย่อ ผู้ศึกษาขอขอบคุณเป็นพิเศษต่อ ท่านอาจารย์ สุจิตต์ วงษ์เทศ ที่ได้ให้ความรู้ข้อมูล เอกสารที่มีประโยชน์มากมาย รวมไปถึงเวลาที่รับฟังและให้คำชี้แนะซึ่งมีประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ และขอขอบคุณ ศ. นพ. พูนพิศ อมาตยกุล ที่ได้ให้สัมภาษณ์ข้อมูลอาหารการกินของเจ้านายที่มีประโยชน์ และรวมไปถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ไม่ได้กล่าวนามในที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ผู้ศึกษาขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจให้มาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
บทที่ 1 บทนำ	
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตในการศึกษา.....	4
ระเบียบวิธีวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและ วรรณกรรมปริทัศน์	
ทฤษฎีเรื่องรัฐ.....	6
แนวคิดโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ.....	8
วรรณกรรมปริทัศน์ที่เกี่ยวข้อง.....	12
บทที่ 3 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหาร ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงก่อนรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม	
วัฒนธรรมการกินอาหาร ไทย ภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจการเมือง ก่อนสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	15
การรับและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมการกินอาหาร ไทย.....	36
กลไกของรัฐที่มีผลต่อวัฒนธรรมการกินอาหารไทย.....	47
ความสัมพันธ์ของ กลไกของรัฐ กับวัฒนธรรมการกินอาหารไทย.....	53
การจำกัดขอบเขตของวัฒนธรรมการกินอาหารแบบตะวันตกในสังคมไทย.....	57
บทที่ 4 ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมการกินอาหารไทยหลัง จอมพล ป. พิบูลสงคราม ขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี	
วัฒนธรรมการกินอาหาร ไทย ภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมเศรษฐกิจการเมือง หลังการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม.....	60
กลไกของรัฐที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมการกินอาหารไทย.....	69

	หน้า
ความสัมพันธ์ของกลไกของรัฐกับวัฒนธรรมการกินอาหารไทย.....	78
กระบวนการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกหรือโลกาภิวัตน์.....	80
กระบวนการทำวัฒนธรรมการกินอาหารไทยให้เป็นสากล.....	82
โลกาภิวัตน์ของวัฒนธรรมการกินอาหารไทย.....	89
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา ข้อเสนอแนะ และข้อจำกัดในงานวิจัย.....	95
สรุปผลการศึกษา.....	95
ข้อเสนอแนะ.....	97
รายการอ้างอิง.....	101
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	115